НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

КАФЕДРА СОЦІАЛЬНИХ І ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

Плани семінарських занять

Тема 1. Релігія, її сутність і функції в культурі

Навчальні питання:

1. Поняття релігії. Специфіка релігійного світогляду.
2. Структура і функції релігії.
3. Предмет навчальної дисципліни «Релігієзнавство».
4. Історичні причини виникнення і поширення релігії. Класифікація релігій.

Відповіді на питання мають розкрити поняття релігії, визначити походження терміну. Необхідно схарактеризувати сутність релігійної віри, співвідношення віра і розум, віри і знання, поняття про дух і душу. Слід звернути увагу на релігійну свідомість, її специфіку, пояснивши обмеженість релігійного світобачення. Релігійність має бути висвітлена як сутнісна характеристика людського і її роль у культурі. Потрібно представити релігію як культ, позначити інституціональний вимір релігії. Надалі слід перелічити функції релігії. Розкриття природи релігійного світогляду і його значення у становленні культури має спиратися на пояснення різноманіття і спільних рис релігій світу, що дасть змогу зрозуміти історичність релігії щодо світового культурного процесу, обговорити проблему реальності буття Бога, богів, обговорити існуючі класифікації релігій.

Питання для самостійної підготовки:

1. Предмет і функції релігієзнавства
2. Основні теорії походження релігії

1. Предмет і функції релігієзнавства

Необхідно відрізняти специфіку проблемно-методологічної сфери релігієзнавства та окремих напрямів вивчення релігії (теорія релігії, феноменологія релігії, психологія релігії, історія релігії). Виділіть також основні функції релігії.

2. Основні теорії походження релігії

Головний акцент у даному питанні слід зробити на історичній динаміці осмислення феномена релігії. Варто розкрити еволюцію теоретичного осмислення релігієзнавчого знання у XIX – XXI ст. на прикладі основних теоретичних концепцій (В. Шмідт, Г. Гегель, К. Маркс, Е. Тайлор, Дж. Фрезер та ін.).

Тематика рефератів

1. Релігія в системі культури.
2. Релігія і наука.
3. Релігія і світогляд.

Рекомендована література: 1, 6, 10, 20, 21.

Тема 2. Ранні форми релігійних вірувань

Навчальні питання

1. Специфіка міфологічної свідомості. Міф і релігія.
2. Основні ранні форми релігійних вірувань

Розкриття проблем заняття потребує характеристики міфологічної людини і її світосприймання. Варто звернути увагу на цілісність світу в міфі, його психопрактики. Магія має бути визначена як практична форма міфомислення. Надалі має бути розглянутий культ предків та його вияви у віруваннях народів світу. Уявлення про смерть та безсмертя пов’язані з ідеєю потойбічного світу як ознакою виникнення релігійного світогляду на базі міфології. Сакральне має бути представлене як категорія, що має

основне значення для характеристики релігійної свідомості. Варто представити головні архаїчні вірування: тотемізм – віра у тварин і птахів – предків роду; анімізм – озовнення образу людської душі в ідеї одушевлення природи і її явищ; фетишизм – обожнення речей, за якого предмети культу як сакральні речі, а також забобони у сучасному світі як пережитки первісних культів і вияви неоміфологізму.

Питання для самостійної підготовки:

1. Міфи народів світу: історико-порівняльний огляд

1. Міфи народів світу: історико-порівняльний огляд

Типовим для міфологічного етапу розвитку культури людства є питання походження світу і людини, пов'язані з образами божеств як уособлення головних сил цього світу. Подумайте, чим відрізняються ці образи в міфах різних народів (Єгипет, Вавилон, Греція, Рим, народи Скандинавії, давні слов'яни).

Тематика рефератів

1. Давньогрецький міф як феномен культури.
2. Тотемізм.
3. Магія, її сутність і види.
4. Буття світу і людини.

Рекомендована література: 1-4, 10, 12.

Тема 3. Національно-державні релігії"

Навчальні питання

1. Поняття національно-державної релігії.
2. Розвиток національно-державних релігій Близького Сходу: іудаїзм.
3. Особливості виникнення і віровчення індуїзму
4. Релігії Далекого Сходу: конфуціанство, даосизм, синтоїзм

Розгляд питання має виходити з розкриття поняття про національно-державну релігію. Древні пантеони визначаємо як форму уявлення про державу та право. Надалі висвітлюємо причини виникнення національних релігій, їх роль у стародавніх соціумах. Язичництво має бути схарактеризоване через зв'язок із міфомисленням і ідеєю першозасад світу. Релігії Єгипту та Месопотамії, їхня специфіка визначається через обряд і ритуали, храмову культуру. Релігії Китаю: даосизм та конфуціанство розкриваються через ідею Дао, культи Неба та Шанді у Китаї. Канонічна роль конфуціанських соціоморальних уявлень має бути визначена в історичному впливі на культуру Китаю. Подібним чином здійснюється характеристики індуїзму та іудаїзму

Питання для самостійної підготовки:

1. Давньогрецький і давньоримський пантеон: порівняльний огляд

1. Давньогрецький і давньоримський пантеон: порівняльний огляд

Виходячи з понять об'єктивної та суб'єктивної реальності, проаналізуйте взаємодію об'єктивних природних передумов і механізмів усвідомлення простору і часу.

Тематика рефератів

1. Конфуцій: життя і вчення.
2. Зороастризм, його зміст і значення.

Рекомендована література: 1- 6, 19-22.

Тема 4. Світові релігії. Буддизм
Навчальні питання:
1. Виникнення, ідейні джерела, основні принципи буддизму.
2.Історичний розвиток буддизму, його різновиди.

Слід визначити принципові риси, специфіку і функції світової релігії. Монотеїзм має бути представлений як сутнісна ознака світової релігії, також розкриваємо фактори виникнення монотеїстичних культів і їх розповсюдження. Екскурс у порівняльну характеристику світових релігій розпочинається з характеристики буддизму, його форм (ламаїзму та дзен-буддизму). Духовна специфіка буддизму розкривається через зв'язок з психопрактиками санкхьї та йоги. Мають бути представлені буддійські міфи, «Джаммапада», її основний смисл, Тібетська Книга Мертвих – пам'ятник стародавньої культури.

Питання для самостійної підготовки:
1. Історія царевича Сіддхартхи Гаутами та його просвітлення.

1. Історія царевича Сіддхартхи Гаутами та його просвітлення.
Легенда про Сіддхартху є основою буддійської традиції. Варто представити її основні моменти і розкрити їх значення для характеристики ідейної доктрини буддизму.

Тематика рефератів
1. Хінаяна і махаяна.
2. Буддизм у сучасному світі.

Рекомендована література: 1- 5, 9, 28, 29.

Тема 5. Світові релігії: Християнство: Православ'я
Навчальні питання:
1. Виникнення й організаційне оформлення православ'я.
2. Особливості догматики й культу православ'я.

Для відповідей на питання треба з'ясувати проблему виникнення християнства, розкрити версії виникнення християнства у теорії релігії. Постать Христа має бути представлена через її символічний та реальний виміри. Історія віри Христової у давньоримській культурі визначається на шляху від таємного культу до офіційної релігії. Тринітарність (Трійця) має бути інтерпретована як специфічна богословсько-теологічна проблема. Далі варто розкрити специфіку православної традиції: свят, символіки, архітектури, музики, відправлення культу в православ'ї, храму і його ролі, убранства православного храму.

Питання для самостійної підготовки:
1. Іконопис як вияв сакрального у православній релігійній свідомості

1. Іконопис як вияв сакрального у православній релігійній свідомості
Феномен ікони має бути розкритий як через її сакральне значення, так і в художньо-мистецькому контексті. Мають бути представлені еволюція іконографії, формування шкіл іконопису, значення ікони в православному культі.

Тематика рефератів
1. Виокремлення православ'я як гілки християнства.

2. Іконоборство і шанування ікон у Візантії.
3. Православ'я на Русі.

Рекомендована література: 1- 6, 17, 29

Тема 6. Світові релігії. Християнство: Католицизм, протестантизм"

Навчальні питання:
1. Католицизм: історичний розвиток, догматика й організаційна структура.
2. Реформація і формування протестантських церковних організацій.

Відповіді на питання потребують актуалізації знань про католицьку віру і відправлення культу, месу, її специфіка і відмінність від православного богослужіння. Має бути приділена увага значенню культу діви Марії у католицтві. Регіональне розповсюдження католицтва, його історія у Західній Європі пов'язане з проблемою відносин лицарства і католицтво (хрестові походи, ордени, їхня специфіка як осередків духовної діяльності і войовничих утворень). Далі мають бути розглянуті церква, її убранство, католицьке духівництво, обітниці, інституціональна специфіка, інститут папства.

Протестантизм має бути розкритий як породження буржуазної культури. Її виявом стали Реформація, пов'язана з діяльністю Мартіна Лютера. Протестантизм у країнах Європи. Має бути представлений через утворення основних конфесій

Питання для самостійної підготовки:
1. Реформація: зміст і значення

1. Реформація: зміст і значення

З'ясуйте різницю між реформою і Реформацією. Специфіка Реформації в Європі раннього Нового часу має бути пояснена через її вияви в релігії, організації церкви, впливу на політику, ідеологію, культуру.

Тематика рефератів
1. Папство: виникнення, організація, сучасний стан
2. Формування лютеранства в Німеччині.
3. Жан Кальвін і кальвінізм.

Рекомендована література: 5, 19, 20.

Тема 7. Світові релігії. Іслам

Навчальні питання:
1. Виникнення й історичний розвиток ісламу.
2. Догматика і культ ісламу.

Суть питання полягає в характеристиці виникнення ісламу, його відмінностей від християнства, що полягає у характері божественної сутності. Імперсональний тип божественного начала – Аллах. Постать Мухаммеда має розглядатися через порівняння її з фігурами пророків у Христовій вірі. Коран як священна книга мусульман вплинув на мусульманський спосіб життя та закони шаріату. Історія ісламу розглядається через основні напрями (сунна та сунізм. шиїти, суфізм, ісламська ортодоксія, вакхабіти). Відправлення культу в ісламі охоплює головні характеристики: намаз, діяльність ісламського духівництва, ісламська ритуалістика; мечеть, її убранство.

Питання для самостійної підготовки:

1. Іслам у сучасному світі

1. Іслам у сучасному світі

Питання потребує аналізу специфіки ісламу в різних країнах світу. Має бути розкрита його специфіка як вчення, що не здійснило вихід в самостійний філософський напрям, охопивши насамперед релігійно-політичне життя. Фундаменталізм як феномен ісламу має бути розкритий в його складності і суперечливості

Тематика рефератів

1. Мухаммед: життя і діяльність.
2. Коран як священна книга ісламу.

Рекомендована література: 20- 26.

Тема 8. Релігія в сучасному світі. Релігія і церква"

Навчальні питання:

1.Неорелігії й глобальне мислення.
2.Поняття конфесії. Сутність конфесіоналізації.
3.Релігійно-конфесійні відносини в сучасній Україні**.**

Насамперед треба обміркувати питання, що означає «неорелігія». Криза традиційних релігій породжує феномен пострелігійної та неорелігійної свідомості, специфіку релігійності сучасної людини. Поняття конфесіоналізації як явища культури і релігійного життя повязане з конфесіями у сучасній Україні. Надалі варто розкрити поняття секти як явища кризи традиційних релігій. Секта і релігійна течія: спільне та відмінне. Варто визначити принципову нетотожність конфесії та секти, паразитичний характер сект, їх прагнення роботизувати свідомість людей, роль сектантства у становленні нової картини світу.

Питання для самостійної підготовки:

1. Оккультизм і езотерика у сучасному світі

1. Оккультизм і езотерика у сучасному світі

Розгляньте основні пошуки нового сенсу релігії в новітню епоху (теософія, антропософія, Агні-Йога, учення М. Реріха та ін.). Варто визначити, у чому полягає нетрадиційний зміст цих пошуків істини.

Тематика рефератів

1. Релігія в сучасну епоху: основні проблеми і перспективи їх вирішення.

Рекомендована література: 20- 26.

Рекомендована література

Базова

1. Калінін Ю.А. Релігієзнавство. Підручник. – К., 1995. (5 примірників)
2. Каріков С.А., Ручинська О.А. Історія релігії [Електронний ресурс]. – Х., 2017. (1 примірник)
3. Москалець, В.П. Психологія релігії : Посіб. ─ К., 2004. (1 примірник)
4. Релігієзнавство : Підр. / За ред. В. І. Лубського, В. І. Теремка. ─ К., 2000. (1 примірник)
5. Релігієзнавство / За ред. О.П. Сидоренка. Підручник. – К., 2008.

Допоміжна

6. Антонова О.А. Католицизм и искусство: XX в. - М., 1985.
7. Апокрифы древних христиан. - М., 1989.
8. Библейская энциклопедия. - М., 1991.
9. Библия. - М.,1989.
10. Булгаков С.Православие: Очерки православной церкви. -М.,1991.
11. Бонгард-Левин Г.М. Древнеиндийская цивилизация: философия, наука, религия. - М., 1980.
12. Буддизм. Словарь.-М.,1992
13. Васильев Л.С. История религий Востока. - М.,1983.
14. Гараджа В.И. Протестантизм. - М., 1971.
15. Гараджа В.И. Религиеведение. Учебное пособие для студентов высших учебных заведений и преп. ср. школ. - М., 1995.
16. Гуревич П.С. Нетрадиционные религии на Западе и восточные религиозные культы. - М., 1985.
17. Гусева И.Р. Индуизм. – М., 1977.
18. Дворкин А.Л. Сектоведение. Тоталитарные секты. Опыт системного исследования. – М., 2007.
19. Иеговизм.- Минск,1981.
20. Ислам: энциклопедический словарь. – М., 1991.
21. Клибанов А.И. Религиозное сектантство в прошлом и настоящем. – М., 1973.
22. Конституція України. – К.,1996.
23. Косидовский З. Библейские сказания//Сказания евангелистов.- М., 1980.
24. Крывелев И.А. История религий. Очерки: В 2 т. - М., 1976.
25. Мавлютов Р.Р. Ислам. - М., 1974.
26. Мень А. История религии.- М., 1994.
27. Мифы народов мира. Энциклопедия: в 2 т. – М., 1982.
28. Мітрохін Л.Н. Релігії нового віку. – М., 1985.
29. Радугин А.А. Введение в религиоведение. Курс лекций.- М., 1996.
30. Рыбаков Б.А. Язычество древних славян. - М.,1981.
31. Основы религиеведения. Учебное пособие для студентов высш. учебных заведений / Под общей редакцией М.Н.Яблокова. - М., 1995.
32. Свенцицкая И.С. От общины к церкви. - М.;. 1985.

33. Токарев С.А. Религия в истории народов мира. – М., 1986.
34. Угринович Д.М. Введение в религиеведение. - М., 1985.
35. Фрейд З. Будущее одной иллюзии // Сумерки богов.- М., 1989.
36. Фромм Э. Психоанализ и религия // Сумерки богов.- М., 1989.
37. Юнг К.Г. Архетип и символ. - М., 1991.
38. Яблоков И.Н.Религия: сущность и явление.- М., 1982.

15. Інформаційні ресурси

1. http://www.social.org.ua/
2. http://www.filosof.com.ua

Укладач:
доцент кафедри соціальних і
гуманітарних дисциплін,
к.і.н., доцент С.А. Каріков